

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

De S. Stanislao episc. Cracouie[n].

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

se frontem: nec adulationi vnquam studuit, soli Deo placere desiderans. His atq; alijs virtutum ornamentis in dies auctus, ad multam peruenit aetatem: nec eum poenituit vltro suscepti exilij, ad veram illam patriam caelestis Hierusalem propediem abiturum, nec laboris exacti piguit quiete fruiturum sempiterna: frangebatur senio, sed animi virtute conualeſcebat. Aduentabat diu expectatus dies, laborum propinquabat terminus, gaudium inſabat praemiorum. Tempus, inquam, miserendi aderat, quo Dominus militem emeritum praemij afficere decreuerat, & ad se euocare in illud palatium felicitatis aeterna: non deinceps iam moriturum vnquam, sed mutandum in melius: quia preciosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Modica igitur febre corripitur & carnis occubitu cum vitae sempiternae ortu commutans, felicem Christo reddit spiritum, in sinum Abrahae angelicis manibus transferendum. Ad exequias autem beati viri non parua religiosorum hominum turba confluit, dolentium tanto se patre destitutos. Sacrum vero corpus eius intra oratorium supradictum beatissimae matris Dei, a fidelibus cum hymnis & psalmodijs dignè conditum est, odorq; mirae suauitatis, hominibus incompertus, qui tum ab adstantibus hauriebatur, declarauit adesse eius sepulturae spiritus caelestes. Celebratur eius solennitas octauo Idus Maij. Ad sepulcrum quoque eius plurima diuinitus conferuntur beneficia, nec absq; consolatione hodieque recedit, quisquis dignè eius poscens suffragia, veniam suis peccatis, & gratiam a Deo implorat, praestante Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuunt & regnant Deus per infinita secula, Amen.

Psal. 113;

Mors sancti viri.

VITA S. STANISLAI EPISCOPI CRACOVENSIS ET MARTYRIS, ANNO CHRISTI M. CCCC. LXV. CON-

Scripta ab Ioanne Longini Canonico Cracoviensi: sed ob nimiam prolixitatem mutato ferè stylo redacta in compendium per F. Laur. Surium: ita tamen vt historiae integritati nihil detractum sit. Prologum Authoris vtrunque satis longum omisimus, quibus suam ille conatur excusare imperitiam, tametsi non indoctum fuisse opus ipsum declarat: quod ab illo quidem in tres, vt ipse vocat, Tractatus distributum est: nos vero vno libello comprehendimus.

STANISLAUS apud Polonos ortus est in Cracouiensi territorio pago Sciepanouio, qui à Cracouia abest septem milliarijs, ex se quidem obscurus, sed viri sancti ortu illustris & celebris. Parentes habuit genere nobiles, valdeq; praestantes & tali prole dignos. Pater Vuelislaus dictus est, vir ex ordine militari & equestri, & inter suae familiae homines facile primus ac praecipuus: inter alios quoq; Poloniae proceres virtute & rei militaris gloria eximius. Matri Bognae nomen fuit, quam non solum generis splendor, sed etiam rara pudicitia, insignis religio non mediocriter commendaret. Vterque autem hospitalitati deditus erat, & pauperum, pupillorum, peregrinorum, inopum propensis animis curam gerebat. Ambo ieiunijs, vigilijs, alijsq; edomandae carni accommodatis exercitijs nauabant operam, & verarum virtutum, quibus excolitur & ornatur animus, studiosi erant. Amplum illis fuit patrimonium, ferax census & plusquam mediocris substantia, generi & conditioni respondens: sed alacri liberalitate in pauperes profundebatur. Rara per id tempus apud Polonos templa visebantur. Itaq; Vuelislaus in ditione sua Sciepanouensi, hortante eum coniuge sua, sacram extruxit aedem, adhibitis illi prouentibus, quibus eius ministri assatim sustentarentur: vestibus quoq; sacris & vasis aureis atque argenteis, ceterisque, quibus res diuina expleri solet. Templum autem dicatum fuit beatissimae Mariae Magdalena, cui illi magna animi deuotione singulariter addicti erant. Ad hanc aedem saepe illi diurnis atq; nocturnis horis veniebant, feruenterque in preces incumbebant, non eo duntaxat tempore, quo diuina illic peragebantur officia, sed alijs etiam horis, quas illi sibi praescriperant: certabantque inter se, vt alter alterum antecederet, & precandi diuturnitate superaret. Denique in exequendis Christianae legis preceptis & institutis tales se praebant, vt eorum vita alijs admirationi foret, quippe quae non multum à monastica discreparet.

Maij 8.

Cap. 1.

S. Stanislai

patria & pa-

rentes,

Parentes eius

templum

aedificant.

Singularis

& rara eorum

pietas.

Sed

Cap. 2.
Eorum sterilitas.

Sed cum multa eis & opes & copia suppetere, vno sterilitatis incommodo ea obscurari videbantur, quod nullum earum post se heredem relinquerent ex se procreatum. Nec tamen ea causa vel erga cultum Dei & Sanctorum, vel erga proximorum subleuandam inopiam segniores fuere, summopere id expetentes, vt prole beati forent, quam diuinis manciparent ministerijs. Iam trigessimus in matrimonio agebant annum, & tum ipsi tum ceteri desperabant posse ex eis nasci prolem, cum ecce sentit Bogna concepisse sese, cernuntque omnes eius ventrem intumescere. Interim tamen illa, vt ante consueuerat, respuebat vitam huius illecebras & voluptates, quibus iam olim nuncium remiserat, & tam victu quam vestitu castigato ac simplici contenta erat. Cumque aliquando post lustratos meridie greges, domum ex propinquo nemore se reciperet, apud puteum haud procul ab aedibus suis filium elegantissimum absque vlla obstetricis opera peperit septimo Calendas Augusti, lotumque in fonte domum in columis asportauit, nihil neque doloris, neque debilitatis vel in partu, vel post partum experta. Inde baptizatus puer in aede S. Mariae Magdalene, Stanislaus vocatus est. Stupebant omnes e sterili & senescente foemina prater omnium expectationem editum infantem, nec dubitabant illum in magnum quandoque virum euasurum, qui Polonis suis haud vulgari tum solatio, tum ornamento & vtilitati foret. Sciebant enim ita natura comparatum, vt quae egregia sunt, diuque duratura, ea tardius enascantur. Natus est autem Stanislaus regnante apud Polonos Miecislao primo, anno regni eius tertio, porro a Christi ortu millesimo & tricesimo.

Cap. 3.

Pietas eius puerilis.

Postquam autem parentes eius tali se filio auctos viderunt, pari consensu perpetuam Domino continentiam vouerunt, atque religiosè conseruauerunt. Obseruatum inde est in puero teneriori infantia perfuncto, saepe illum molliori relicto strato, nuda humo, aut super paleas cubasse: vtroque parente admirante pueri indolem, & sine monitore conceptam religionem, ad quam rectè conformandam omnes ipsorum cura & cogitationes conuersae essent. Vbi primum licuit per aratam, literis & disciplinis liberalibus discendis traditus est, ad quas discendas ingens ille desiderium, ingenium docile, tenacemque memoriam attulit. Mores ei erant verecundi, modesti & ingenui, ab omni lasciuia ludisque, quibus pueri delectari solent, abhorrentes. Tanta illi grauitas, modestia & pudor in sermone, vultu & actionibus inerat, tanta ad virtutem propensio, vt nec iocari nec ridere effusius conspectus sit. Atque hinc fiebat, vt multi etiam graues viri in eius amorem & admirationem prouocarentur. Parco & tenui sane cibo & somno utebatur: reliquum tempus literis percipiendis impendebatur, & si quid superesset, precibus dabatur. In ea puerili & tenera aetate tam erat erga pauperes misericors & benignus, vt quicquid bona parentum venia adipisci posset, id illis elargiretur, facile daturus omnia, ni praeceptorum seueritate puer modestus & pudibundus vetaretur. Vbi adolescentiae metas attingit, vberioris doctrinae capessenda causa missus est Gnesnam, qua in vrbe tum studia magis florere videbantur. In illo itinere ingressus balneas quasdam nobilium pagi cuiusdam, pessime ab illis multatus est, caesus ad nudum corpus fustibus, & cum ignominia inde eiectus, quod dicerent suo iniussu balneas ingressum ipsos iniuria affecisse. Ea verbera optimus adolescens tulit patientissimè, ita vt in vicino agro defixis in saxo quodam, quod hodieque illic ostenditur, genibus, veniam a Domino illis, a quibus tam inhumaniter verberatus erat, precaretur. Sed Deus id inultum abire passus non est, eosque nobiles ac posteros eorum graui in tibia vlcere puniuit: agerque ille, in quo preces Stanislaus Deo obtulit, multis seculis perpetuo sterilis permansit, adeo vt inde Popona Gora, id est, mons sacerdotalis vsque in praesens appelletur.

Cap. 4.

Venit in Gallias.

Coniungit optimos mores cum doctrina.

Postquam verò etiam adolescentiam ea modestia & morum sanctitate & grauitate, omniumque illecebrarum blandimentorumque corporis contemptione exegit, vt in illa aetate iam senum obtineret authoritatem, in ipso iuuentutis flore summo flagrans discendi studio, in Gallias proficisci voluit, quod multorum sermone scholas illic florentissimas didicisset. Annuebant eius votis parentes & propinqui, impensasque liberaliter conferebant. Venit igitur Lutetiam Parisiorum, atque illic in ius Pontificium perdiscendum incredibili sedulitate incubuit. Deinde ad Theologiae studia se contulit. Mira erat in verbis eius suauitas, in factis comitate condita grauitas conspicietur. Multi certe his animaduersis in dubitationem adducti sunt, ex media ne Polonia, an ex Gallijs ortus esset: adeo & literis & optimis moribus praecclare institutus erat. Non minus enim vitae & morum integritate, quam doctrina & eruditione delecta-

lectabatur: quæ si in vno aliquo pariter coniunctæ sint, non possunt non apud omnes eum facile celeberrimum efficere. Procù ille à se abigebat carnis voluptates, animum habens virginium, serenum atque tranquillum. Sapientia illi inerat supra ætatis mensuram, cui adiunxerat virtutes alias, quas sibi cum primis familiares effecerat. Contemnebat quantiam, mundi vanitates, carnis oblectamenta, inanem & fallacem gloriam. Domabatur corporis lasciviam ieiuniorum frigore, & foeminarum vitabat contubernia, angelicam in carne consecrans puritatem. Quibus sanè egregijs animi virtutibus id consecutus est, vt permultis bonis & doctis viris non mediocriter charus haberetur. Complures viri graues è schola Parisiensi hortabantur eum, vt vel Pontificij iuris, vel sacræ Theologiæ doctorem se creari pateretur: sed ille modestè recusabat. Cùm esset Parisijs, incesit eum cupido alicuius arctioris monasticæ complectendæ religionis, contemnendorumque honorum & dignitatum, quas in patria sibi obuenturas non dubitabat, sed Dominus maioribus eum certaminibus referuans, id non permisit.

Non vult
Doctorem ti-
tulo ornari.

Septennio Lutetiæ in studijs consumpto, in Poloniam cum instructa bibliotheca reuersus est, & vtroque parente mortuo cùm se locupletem cerneret adire hæreditatem, omnes opes suas in pauperes insigni liberalitate distribuit, vt illis abiectis sarcinis, expeditiis Domino seruiret. necdum enim omnem monasticæ suscipiendæ vitæ cogitationem deposuerat: sed hærebat animo, quam viuendi rationem potissimum sectaretur, cùm monastica quidem videretur tutior & tranquillior, sed contrà formidaret abscondere credita sibi à Domino talenta. Ea tempestate Ecclesiæ Cracouiensi præerat Lampertus Zula, qui Aaroni successerat, nolensque de more pallium à Pontifice maximo petere, id effecerat, vt ea sedes deinceps non Archiepiscopus sed Episcopus haberet. Is vbi comperit Stanislaum fluctuare animo de vitæ instituto suscipiendo, ad se accito persuadet, vt in Clerum se sinat cooptari, creatque eum Cracouiensis ecclesiæ Canonicum, ac deinde etiam author illi est, vt sacerdotio initiatur. Quo in statu omnibus sui ordinis hominibus optimis exemplis præluxit. Porrò etiam concionandi munus obiens, in diocesi Cracouiensi plurimos mortalium in Dei amorem incendit, doctrinam suam vitæ sanctitate & morum integritate mirificè ornans & confirmans. Nulla in eo arrogantia, nulla animi indignantis commotio, nullæ improbæ cupiditates viscebantur. Affligebat corpus multa abstinentia, perpetuò in sacrorum lectione codicum versabatur, multus erat in sanctis meditationibus, prolixis vigilijs, alijsque sanctis laboribus & exercitijs pietatis. Et cùm esset tantus vir, semper tamen nesciri appetebat magis, quàm alijs innotescere. Volebat Lampertus Episcopus iam senio confectus eum habere successorem, sed nullo pacto id ei persuadere potuit. Capiebat sanè ex eius vita & doctrina maximam voluptatem, quòd videret suæ electioni euentus respondere, nomenque Stanislai ob virtutis & eruditionis præstantiam celebre fieri. Multi enim de tota Polonia tam è Clero, quàm ex laicis ad eum aduentabant, in dubijs eum consulentes, & suis conscientijs consulere cupientes. Quos ille comiter & benignè acceptos, institutione sua recreabat, idque eò facilius, quòd cum prudentia à natura ipsi insita multam haberet eruditionem coniunctam, tum quoque animum fide excelsum & bonæ spei plenum, ingeniumque perhumanum, bonis operibus semper adiectum, omnis simulationis & dissimulationis expers, simplex & apertum. Tandem Zula Episcopus grandiori æuo se sentiens prægrauatum, curam omnem administrandæ diocesis, in eum reiecit: in qua administratione sic ille versatus est, vt omnibus admirationi esset, quòd singulari dexteritate & prudentia per se quæuis negotia discuteret.

Cap. 5.

Omnia sua
dat paupe-
ribus.

Fit Canoni-
cus Craco-
uiensis & sa-
cerdos.

Recusat Epi-
scopatum.

Tandem autem Lamperto Zula ex rebus humanis discedente anno Christi millesimo septuagesimo primo, mensis Nouembris die quinto & vicefimo, omnium suffragijs ei substituendus esse visus est Stanislaus, tamen ille prolixè rogaret omnes, ne se tanto honore indignum eligerent. Instabant cuncti, & omnium vota in illum tanquam dignissimum conferebantur: resistebat ille diebus non paucis, dicebat suos humeros impares tanto oneri ferendo: eligendum potius alium & animi & corporis dotibus instructiorem, cui magistratum tam sublimem, & tam difficili tempore mandarent. Verùm cùm instarent & precibus & lachrymis viri ornatissimi & insignes, tandem ille expugnatus cessit non absque metu & tremore, veritus ne diuine resisteret voluntati, quæ per tot ora & suffragia ipsi innotesceret. Confirmatus eti-

Cap. 6.
Modestia
singularis.

Consentit
tandem in-
uitus in Epi-
scopatum.

N

am est

am est ab Alexandro II. Pontifice Maximo, Boleslao rege, Clero quoque & populo id petente: eiusdemque Pontificis iussu episcopus consecratus est.

Cap. 7.

Episcopis
viuendum.

Factus autem Episcopus, non solum nihil de humilitate superiori remisit, sed vitam omnesque actiones suas arctiori custodia & castigatione, arctioribus quoque continentiae vinculis constrinxit. Sciebat enim ijs, qui Episcopi functionem susciperent, necessariò id incumbere, vt vitam viuant Apostolicam, & quæ ipsorum quoque monachorum professionem superet: ridiculumque immò & perniciosum existimabat eorum nolle imitari mores, quorum sis dignitate ornatus. Induit tunc corpus suum cilicio, vsurus eo vsque ad mortem: vt carne afflicta & macerata, spiritus fieret robustior, & grex ipsi commendatus plus instrueretur exemplis quam verbis. Nihil sibi præclarior & præstabilius ducebat, quam per omnem vitam in Saluatoris insistere vestigijs. Libenter iuuabat viros bonos consilio & auxilio, animum à terrenis abstractum cupiditatibus, ad superna magno studio erigebat. Ad præstandas eleemosynas tam erat promptus & profusus, vt ædes illius egenis & ægris plena videretur. Denique sic se omnibus præditum virtutibus exhibebat, vt omnium perfectionem adeptus censeretur posset. Parochias diocesis suæ non per alios, sed per seipsum quotannis visitabat, accuratè in sacerdotum, ministrorum & plebis facta inquirens, vitia & deformatos mores sedulè corrigens & castigans, in eam curam vel maximè intentus, ne sacerdotio initiati foeminarum contubernijs foederentur, sed vitam viuerent puram & religiosam, quæ alijs exemplo esset. Nouerat enim Deum faciliè conciliari posse peccanti populo, si pro peccatis eius sacrificia offerentium grata illi esset vita. Vulgares & plebeios homines assiduis exhortationibus bonisque exemplis ad fidem conseruandam, virtutesque & bonos mores conseruandos incitabat. Magnam suis sermonibus cautionem adhibebat, vt nihil in eis futile, nihil non plenum vel non dignum summa honestatis viro appareret. Studebat prodesse quamplurimis, tam se benignum & humanum erga singulos exhibens, vt omnium communis parens videretur. Si quid otij superesset à publicis priuatisque negotijs, id omne aut in precibus, aut in sacra lectione contrebatur. In consulendo, iudicando, decernendo animus illi ab omni ambitione, cupiditate, liuore vacuus & liber erat. Familiaris in primis & præcipua ei cura inerat, oppressorum, infirmorum & calamitosorum causas tuendas suscipere. Vestes habebat simplices & neglectas, ab omni fastu & nitore alienas, & quæ apud rudes & ignaros tantummodò contemptum excluderent. Porrò ad beati Syluestri Romani Pontificis morem se accommodans, omnium viduarum suæ diocesis habebat conscripta nomina, ijsque & alijs inopia pressis pro facultatum ratione liberaliter subueniebat: constatque illum sæpè eis ad mensam sedentibus, exclusa famulorum opera, suis manibus cibum & potum apposuisse, nouis vestibus texisse, panem fregisse, ollas & pocula abluisse, non rarò lauuisse pedes. Episcopatus sui prouentus in pauperum & viduarum solatia conferebat, simul etiam viduarum pudori consulens, quòd sciret plerasque inopia malle affligi, quam publicè emendicando stipem putescere. Denique omnium suæ diocesis hominum salutem studiosè inuigilabat, semper secum cõmemorans, amplissimam dignitatis & longè lateque patentis diocesis administratæ rationem exactissimam apud æquissimum iudicem se quandoque redditurum. Ad eum autem ferebatur mentis contemplatione in Deum, vt curarum secularium onere haudquam deprimeretur, à terrenorum omnium contagione liber. Fama virtutum & sanctitatis eius non solum Poloniã, sed etiam vicinas regiones gratissimo odore complebat, tantusque ei & à proceribus & plebeis habebatur honor, quantus ante illum vix vlli habitus est. Ad condonandas iniurias, itemque tolerandas promptissimus erat. Inuitatus aliquando fuit à quodam nobili, vt ecclesiã in eius pago consecraret. Venit eò vir sanctus, sed ecce ab eodem viro, ius hospitij violare non formidante, per summam iniuriã expellitur, quidã eius familiares crudeliter verberantur. At ille tanquam nihil perpeffus mali, mira alacritate in Pustiniam vicum se recipit, atque illic primas noctis tenebras in fame, alteras in precibus cum sacerdotibus & familiaribus suis in prato vicino exigit, talemque vicè iniurijs illis reddit: Domine, inquit, quando non sinor loco, ad quem euocatus eram, destinatum impartiri benedictionem, tu huic, in quo confisto, benedicas obsecro. Ab eo tempore vsque in presens locus ille sancti prati nomen obtinet. Postridiè autem venienti ad eum nobili illi, & culpam suam ex animo confitenti, libentissimè ignouit, abijtque cum illo, & templum consecrauit, beneficio

Liberalitas
cuius.Cauio in
verbis.Ministrat
ipse ad men-
sam pauper-
ribus.Patientissi-
mè tolerat
grauem in-
iuriam.

neficio maleficia compenfans, sciens Episcopi functionem id reposcere, vt libēs ignoscatur. Locus verò ille, ad quem se recepit vir sanctus, ab hoc nobili reiectus, multis claruit miraculis ad inuocationem nominis eius. Idem autem nostra aetate maiori ueneratione frequentari coepit, postquam ibi conditum templum est, Sbignei Cardinalis & Episcopi Craeouienfis permisso, ad quod in vtroque sancti viri festo plurima solet multitudo confluere, varia martyris beneficia experta.

Miracula
multa diuinitus fiunt.

Eam verò in modum, vt iam diximus, sese comparante Stanislao, & tum doctrina, tum vitæ sanctimonia omnibus prælucente, veteribus quoque fundis Ecclesiæ suæ nouos per coëmptionem adijciente, denique in summa tranquillitate munus suum exercentem, non tulit ille serpens & hostis antiquus pacem ecclesiasticam lætis crescere successibus, & sancti Præfulis virtutes & studia absque liuore florere. Ea tempestate apud Polonos ad regni gubernacula sedebat Boleslaus, eius nominis secundus, sed quartus rex ab eo tempore, quo Othonis III. Imperatoris beneficio, Polonia reges accepit. Qui sanè multis rebus præclare gestis, militari quoque gloria insignis erat: Pannonicos enim & Ruinos, vicinos populos aliquot prælijs fuderat, Pannonicos duces Geisam, Ladislaum & Lampertum propinquos suos in regnum reduxerat, & cum Salomone rege in gratiam redegerat, monasterium ordinis S. Benedicti in Mogilno diocesis Gnesnensis fundauerat, egregieque locupletârat: tantaque liberalitate præditus erat, vt ea in parte nullus ei aut regum aut principum Poloniæ comparari posset. Erat corpore agili, vasto ingenio, laboris vltra quàm credi possit patiens, cibo & potu moderatus, frigoris atque inedia tolerantissimus, erga calamitosos & peregrinos benignus & humanus, rara quadam grauitate & magnanimitate præditus, comis & facilis erga eos, qui cum adire vellent. Sed hæc illius bona præter cætera vitia obscurabat crudelitas & tyrannis, & in venerem effrenata propensio.

Polonia fit
regnum be-
neficio O-
thonis III.

Iam sextum in Episcopatu agebat annum Stanislus, & is, quem diximus, Boleslaus rex, successuum felicitate elatus, ad explendas libidines suas mira intemperantia præceps ferebatur. Nam sua non contentus vxore, virgines & matronas ingenuas constuprabat, primò quidem clam, quòd nondum planè perfriuisset frontem, sed postea malæ consuetudinis pressus mole, semper in deteriora prolabebatur. Offendit ea res procerum animos, nec tamen quisquam facile ausus erat obiurgare regem, ne aut sua amitterent, aut etiam cruciatibus subijcerentur. Solus Stanislus nihil quicquam reformidans, primùm secretò adit regem, omnibus exclusis arbitris proponit ei, in quantam sit prolapsus turpitudinem, qui de illo passim iactentur sermones, quæ illi dira omnes imprecentur: orat vt effrenatam coërceat libidinem, vt contentus coniuge, ab alijs abstineat: sin secus agat, se Deum pariter & homines infensos habiturum, magnam & sibi & regno suo ignominiam allaturum, res prius benè gestas dedecoraturum ait: ostendit etiam, quantam non animæ tantum, sed etiam corpori perniciem afferat vitium illud, cui adeò deditus sit, quantam malorum aliorum ceteruam secum trahat, quàm seuerè diuinitus puniatur: eaque exemplis à temporibus legis & gratiæ petitis confirmat. Rex etsi non medio criter incandesceret, at tamen sciens Stanislauum multa virtute illustrem, iustitiæque præcipuum cultorem, nec vllis cessurum minis vel terroribus, interim cōpressit sese, facinorique suo caluas quasdam excusationes pratexens, placidè Episcopo respondit, animi furorem dissimulans. At vir sanctus ea omnia, quibus ille purgare se voluit, ea verborum lenitate confutauit, vt si rex animum vellent adhibere, salutem illi conciliare possent.

Cap. 9.
Boleslai re-
gis Poloniæ
intemperantia
& libido.

Reprehen-
ditur à Sta-
nislao.

Verùm postquam ab eo Stanislus recessit, citò redibat ad ingenium & pristinos mores, facileque voluptas excludere, si quam ex eius verbis sensisset animi compunctionem. Plerunque etiam stomachabundus secum volutabat, quòd vnus Stanislus, cæteris intra silentium se tenentibus, ipsam obiurgare ausus esset, non habita vlla maiestatis regiæ ratione, cui putaret plus aliquid licere quàm cæteris. Atque hinc etiam apud aulicos & corporis sui custodes conquerebatur, qui pestifera adulatione eius commotioni maiores adhibebant faces, quam lenire potius oportuit. Ita & in Stanislauum crescebat animo conceptus furor, & in fœdas libidines effrenatiùs proreuebat, posthabita salute & existimatione sua. Erat tum Mecislai nobilis viri in Siradiensi regione vxor Christina, rara formæ elegantia, blandis moribus, suauis facundia, quibus non pauci ad eius amorem incitabantur. Id vbi rex Boleslaus comperit, magno eam videndi desiderio inflammatus est. Itaque contulit se ad eam, visaque eius

Cap. 10.
Molestè
fert eam re-
prehensionè

Rapit nobilis viri uxorem Christianam.

Vltio diuina.

eius pulchritudine & affabilitate, captus & irretitus est. Vt verò eius possit expugnare pudicitiam, primùm amplissima ei munera pollicetur, deinde etiam minas intendit, sed nihil tamen efficit, quandoquidem maritus eius non ignarus quid rex moliretur, eius seruando pudori summam adhibebat curam & sollicitudinem. Tandem rex non ferens feruentis cupiditatis imperum, ad vim inferendam se comparat, missaque militum manu, adduci sibi vel inuitam iubet, frustra reclamante atque rei indignitatem queritante marito. Rapitur foemina nobilis, adducitur ad regem, fit eius concubina, atque etiam prolem ex ea sustollit. Sed non dormitat vltio caelestis: quicumque ex hoc adulterino concubitu nati sunt, quos rex agrorum & villarum possessionibus ditare voluit, cum ad virilem peruenissent ætatem, primùm membrorum tremore, & torti nasi deformitate, inde accedente senio, etiam amentia plexi sunt. Eadem quoque passi sunt quasi hæreditaria quadam successione, quotquot hanc stirpem aliqua ex parte attigissent, idque sanè vsque ad hanc nostram ætatem ira perseuerat: vt meritò extimescenda sit diuinæ iustitiæ animaduersio, quæ non solum in posteris eius stirpis, sed etiam in secula sese extendit. Nec dici potest non punitum Boleslaum, quòd non subita seueritate plexus est, quando dilatione supplicij aucta est eius iniquitas, quæ cumulatori postea vindicta percelleretur.

Cap. II.

Petrus Gnesinens. Archiepiscopus.

Mouit autem etiam proceres omnes Poloniae facinus regis, quòd nobilis viri coniuge tam impudenter ad suas libidines explendas abuteretur, sed eius pressi metu tyrannidis, nec mustitare audebant, tametsi & sibi metuerent, ne quandoque similia in ipsorum coniuges rex attentaret. Archiepiscopum tum Gnesinensis ecclesiæ agebat Petrus, qui Stephano suffectus fuerat, vir sacris eruditus literis, & vita atque conuersatione spectabilis, qui que pacis tempore non inidoneus videretur gubernator, sed ingruente tempestate parum animi habiturus. Monebant eum sæpè & proceres & plerique è Clero, diuino permoti zelo, vt pro suæ sedis primaria auctoritate primus quoque ipse regem reprehenderet, nec sineret alienos toros alterius libidine pollui: sed cunctatorem ille potius quam reprehensorem tantæ nequitiae se exhibuit. Præerat verò etiam tunc Vuratislauenſi ecclesiæ alter Petrus, cui familiarius adesse solebat Boleslaus, regebat Posnanienſem Thomas, Vuratislauenſem Hunoldus, Plocensem Lupus, Chelmenſem Martinus, Lubuffensem Laurentius, Caminenſem Stephanus. Ij omnes licet rogati vt regem sui officij admonerent, non magis strenuos quam Petrus metropolitanus se præbuerunt, suæ pelli ob regis seuitiam metuentes. Ita solus Stanislaus idoneus maximè visus est, cui id negotij demandaretur.

Cap. III.

Secundò corripitur rex à Stanislao.

Episcopi dignitas regia antecellit.

Is itaque, cum priùs multis precibus vsus esset apud præpotentem Deum, denuò intrepidus adit regem, adiunctis iam sibi quibusdam vtriusque ordinis viris, objicit ei quòd ad priores libidines etiam alienæ uxoris raptum adiecerit, hortatur vt eam suo marito restituat, seseque deinceps corrigat: futurum alioqui, vt excommunicationis fulmine ab ipso percellatur. Tum verò rex, quanuis modestè esset admonitus, nihil sedatè aut modestè respondit, sed furenti persimilis, in virum Dei atrociter inuectus est, ait eum humili ortum genere, pontificis munere indignum, dignum verò, qui ob suam temeritatem eo priuatus, porcis pacendis adhibeatur, donec disceret, quæ reuerentia regi præstanda sit. Sed Stanislaus eiusmodi contumelijs nihil motus, perstabat in admonendo rege: Scio, inquit inter alia, dignitatem regiam & subditis tuis & mihi quoque colendam, nec puto me quicquam hac in parte omisisse, quòd esset officij mei: Verùm & illud non ignoro dignitatem Apostolicam, qua ego præditus sum, potestate regia multis gradibus superiorem. Diuina id ordinatione constitutum est, vt reges & principes & quantumlibet sublimes personæ Episcoporum legibus pareant, etiamsi illi humili loco orti sint. Tu quidem, si Deum metuis, si conditionem regiam attendis, si homines vereris, si qua salutis tuæ moueris cura, permultum te mihi debere fateberis, quòd ea dixerim tibi, quæ & saluti & honori tuo sunt planè conducibilia, quæ si audire velis, diuturnius imperium, obsequentiores subditos, placatiorem Deum, secundiore successus, feliciorum à vita hac migrationem tibi conciliatura sint. Et si autem à cæteris Stanislai oratio non solum libentibus & gratulantibus animis, sed etiam vocis applausu excepta esset, eiusque prudentiam complures admirarentur, regis tamen animum libidine occupatum nihil mouerunt: sed cum illius sancti viri tam sapienter eum incantantis voces amplius ferre non

non posset, à thalamo, apud quem residebat, præcipiti actus odio & rancore esilijt, grauitè & immaniter se à Stanislao læsum vociferans, & cum iuiciurando protestans se modis omnibus suas iniurias vindicaturũ. Id quidam sancti antistitis æmuli animaduertentes, suam in illum maleuolentiam declarare cœperunt.

Cùm enim rex communicato cum proceribus quibusdam & aulicis consilio, vltiscendi modum inquireret, nec vlla via rationi & iustitiæ consentanea appareret, quòd ea esset vitæ & morum innocentia & integritate Stanislauis, vt nullum ei crimen posset obijci: ad calumnias se conuertit. Emerat vir beatus pagum Petrauinum in tractu Lublinensi à Petro quodam equite, vnico eius pagi hærede, atque eum ecclesiæ Cracouiensi adiunxerat, integrè eius precio perfoluro, & certis quoque testibus adhibitis, ne quisquam inficiari posset: iamque in eius pagi possessionem à rege missus fuerat, & triennio propè absque cuiusquam infestatione illum possedisse constabat. Sed cùm post eam emptionem non diù superuixisset Petrus ille, Episcopus non satis sibi cauerat actorum publicorum instrumentis. Id vbi comperit rex, nepotes Petri, Iacobum, Petrum & Sulislaum, ad quos ille pagus iure hæreditario deuolutus esset, ni illum Petrus vendidisset, in sanctum virum immittit, suam illis opem pollicetur, si de interuersa hæreditate sua illum apud se deferant & in ius vocent, faciliè se minis absterriturum dicit testes, quorum fide maximè nitebatur Stanislauis, ne ausint pro illo dicere testimonium. Hac illi spe animati, & præda illecti, negotium faceffunt viro Dei, ei que apud regem litem intentant prorsus iniustam.

Appetebat tum iudicij generalis dies, quod Poloni colloquium vocant, ad quem diem iussus est adesse Stanislauis, & causam suam aduersus Petri nepotes tueri. Eius colloquij tanta olim fuit authoritas, vt ab eius sententia, etiam iniusta, nulli prouocare liceret. Fiebat autem in pratis atque sub papilionibus, non intra vrbes: solusque princeps ei præsidebat, solus litigantium decidebat causas: qui tamen mos postea abolitus est apud Polonos. Ad eiusmodi ergo colloquium citatus Stanislauis Episcopus, omnis doli expers, eò se contulit, quòd locus non procùl à pago Petrauino abesset. Putabat se haud difficulter probaturum bona fide se soluisse precium, quandoquidem testes promiserant, se ei non defuturos. Iudicio rex ipse Boleslaus præsidebat, vt tum erat more receptum. Primo autem loco causa Stanislai ventilata est. Accusant aduersarij, quòd præter ius in eorum hæreditatem inuaserit: Stanislauis respondet, se optimo iure eam sibi vindicare, pecunia numerata Petro illorum patruo. Negant id illi: Promittit vir Dei se testes producturum: nec id recufatur, sed ecce cùm est ab illis dicendum testimonium, præformidine obmutescunt, sanctumque virum, ne male à rege mulctentur, desitiunt. Iam dies ad occasum vergebat, & Episcopi res in periculo versabatur. Lætabatur rex, lætabantur aduersarij, qui opimam prædam iam spe deuorauerant. Anxius interim vir Dei, tacitus orabat Deum, multa fiducia illi innitens. Tandem eius instinctu animatus, coram rege & toto illo conuentu promittit se post triduum testem veritatis producturum ipsum Petrum, licet iam triennio vita functum: quæ res miraculi & stuporis plena, apud posteros ob credentium imbecillitatem plus admirationis fortasse, quàm fidei habitura est. Ijs verò auditis, primò quidem stupent omnes, sed postea rei, vt ipsi putabant, impossibilitate melius pensata, in risum vertuntur, sibilis & sannis excipiunt virum Dei, tanquam parũ mentis suæ competentem: quanquam non deerant homines cordati & religiosi, qui sentirent Stanislauum Episcopum, cuius tanta esset vitæ grauitas, nec fallere, nec leuiter quicquam affirmare consueuisse, nec tanta constantia rem incredibilem promissurum fuisse, nisi etiam præstare posset. Tandem à Boleslao rege, nihil minùs quàm Petri excitationem suspicante, triduanæ ei induciæ dantur, quas petierat.

Itaque sanctus vir cum clericis & paucis laicis in Petrauinum pagum, qui ab eo loco centum plùs minùs passibus aberat, discedit, triduanum omnibus suis indicit ieiunium, veste cilicina se induit, coram altari se prosternens, cum multis lachrymis continenter Dei implorat opem. Vbi sponfionis illuxit dies, re diuina ex more peracta, accedit ad sepulcrum Petri, à quo pagum emerat, multis eum è Clero & populo, ita vt in processionibus sit, antecedentibus, pontificali veste indutus. Iubet à sepulcro remoueri humum vsque ad cadauer putrefactum, & ferè iam in puluerem redactum: submittit se in genua, & cum fiducia ad Deum erecto animo, prolixè illum cum lachrymis deprecatur. Absoluta prece, contingit Petri ca-

Rex indignissime fert Stanislai obiurgationem.

Cap. 13.

Petrico

Per calumniam nittur eum excludere à pagu possidit onè.

Cap. 14.

Accusatur Stanislauis.

Deferitur à testibus.

Irridetur à multis.

Cap. 15.

Insigni miraculo excitat iam pridem vitam. *Insigni miraculo excitat iam pridem vitam. functum.*

Defunctus redditur et testimonium. *Defunctus redditur et testimonium.*

Obtinuit. *Obtinuit.*

Cap. 16.

Purgatorij.

Iterum moritur defunctus post datum testimonium. *Iterum moritur defunctus post datum testimonium.*

Cap. 17.

Crudelitas Boleslai regis. *Crudelitas Boleslai regis.*

dauer, iubetque illum in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti surgere à mortuis, & dicere testimonium veritati, à filijs hominum prostituta & desertæ. Confestim reuiuiscit homo, & integro corpore prodit è monumento, tanquam à suauitate somno. Eius verò apprehensa manu, omnibus rei nouitate valde attonitis, & ingenti clamore diuinum miraculum collaudantibus, ad conuentum in regis presentiam illum adducit, chlamyde circumdatur. Non tamen credebat rex Petrum illum esse rediinum, cum id illi equites, qui adfuerant eius excitationi, referrent, donec suis eum oculis conspiceret. Magnus ibi fiebat hominum concursus, Petrum certatim intueri cupientium. At sanctus Stanislaus stans coram rege, En, inquit, Boleslaë rex, hunc ego testem adduco venditionis & emptionis, persoluti quoque precij, quod ille pro pago suo exegit. Tacebat aliquandiu rex & proceres eius, tam insigni miraculo adeo eos comprimente, vt nemo vel mutire contra auderet. Tum verò Petrus ille in vitam restitutus, sic compellauit regem: Ego ad preces beati Stanislai iussus à Deo redire ad vos, ad tuum hic tribunal, rex, assisto testis & euictor, palamque confirmo me pagum Petrauinum vendidisse Stanislao Episcopo & ecclesie eius, accepisse ab illo argentum, de quo inter nos conuenerat, porro nepotes istos meos nihil in eo iuris sibi posse vendicare, sed Stanislao ab illis malo dolo calumniam adhiberi. Mox conuersus ad nepotes suos & testes illos, qui Stanislao adesse noluerunt, Quis, inquit, vos huc furor adegit, vt alij calumniando, alij veritatem celando tanto vos scelere obstringeretis? quod nisi digna poenitentia dilutum fuerit, & in presenti & in futura vita Deus grauissimè vlturus est. Obmutescabant illi, & circumstantes multitare ceperunt, indignè ferentes iniuriam sancto Episcopo irrogatam, illos verò dignos asserentes, qui calumnie poenas darent. Rex autem, quanuis non absque multo animi felle & molestia, pagum adiudicauit Stanislao, tam euidenti miraculo, & ipsius rei certissima, cuius ipse conscius erat, veritate compulsus. Cum verò multi ei olim magistris familiares multas Petro excitato proponerent de varijs rebus quaestiones, parco & castigato respondit sermone, nec nisi permissu beati Stanislai, cuius iniussu aiebat sibi fas non esse quicquam referre.

His ita gestis, beatus Episcopus ad pagum Petrauinum abiit cum Petro, penè omnibus eos sequentibus, qui in illo conuentu fuere. Vbi autem ad sepulcrum eius redijt, sic ait ad Petrum: Vis ne Petre, vt gratitudinis ergo petam à Domino, vt liceat tibi nobiscum ad annos aliquot in terris commorari? Respondit Petrus: Ego, pater sancte, nolim in hac permanere vita, quam ego rectius mortem appellandam sentio: sed illam peto verè beatam, in qua videtur presens Dei vultus. Nam tamen si iusto Dei iudicio haecenus Purgatorij poenas perpassus sum, & tamen spero me breui ad superos commigraturum. Tu, quaeso, mi pater, ora pro me vt id cito fiat, aut si iustitia non permittit, aliquid de supplicij tempore diminuat. Promisit Stanislaus se curaturum quod petebat, & ille rediens in sepulcrum, animam rursus expirauit, Stanislao cum Clero & populo, ita vt Catholica haberet traditio, cum psalmis & orationibus Domino obnixè commendante, & sepulcrum humo implente.

Huius tam illustris & preclari miraculi fama, non solum apud Polonos, sed etiam in vicinis regionibus celeberrimum Stanislai nomen & existimationem mirè auxit, ita vt planè Apostolici viri loco haberetur. Ipse etiam regis furor non nihil conqueuit: sed cum postea feliciter aduersus Russos bella gessisset, & apud Russiæ metropolim Kiouiam, omnium rerum copia affluentem cum exercitu haberet, in foedissimas cum suis militibus libidines prolapsus est. Cum enim ab externis vacarent prelijs, in voluptates & vitia effusi, scortationibus, comestationibus, vnguentis & balneis vacabant, Russorum, quos domuerant, sese flagitijs contaminantes. Id ubi in Poloniam ad eorum coniuges, filias & sorores allatum est, dictumque Polonorum proceres & equites Russiæ foeminarum amoribus deditos, & implicatos, omni abiecto pudore, illa quoque alijs se prostituere non dubitarunt, & tanquam coniuges redituri non essent, illis nubere ausæ sunt, atque in eos maritorum ornamenta & opes transferre. Non latuit ea res exercitum: petunt à rege copiam domum reuertendi, sed cum assentiri noller, maxima pars deserto rege abscessit. Id verò indignissimè ferens Boleslaus, relicta Russiæ, ad sua redit, & seueriter in eos, qui discesserant, animaduertit, singulari etiam crudelitate in eorum coniuges fauens,

scitans, pro infantibus ex adulterio natis ad vbera earum admotis catellis. Denique in suos quàm in hostes truculentior se præbuit. Accedebant multa alia fœda & abominanda turpissimarum libidinum exempla, quibus rex ille etiam alios ad consimilia perpetranda incitabat.

Sentiens ergo beatus Stanislaus, quando Archiepiscopus Gnesnensis & ceteri antistites ad ea regis flagitia castiganda accedere non auderent, sibi minimè ea ferenda esse, cõpircendamque perulantiam & crudelitatem regis, omnibus iam ordinibus iniuriis, diuites opprimendis, pauperes conculcantis, nobiles è suo gradu deiciendis, subditos non ferendis exactionibus & cædibus diuexantis, multa que alia planè tyrannica designantis. Hæc enim ab illis, quos rex affligebat, sæpè ad illum perferebantur. Itaque solus iterùm se confert ad regem (nemo enim se illi socium ad illum reprehendendum adiungere ausus erat) blandè primùm eum admonet officij sui, inde modesta obiurgatione nimiam eius peccandi licentiam castigat, sperans animum regium hac via meliùs posse sanari. Primùm rex purgare sese, & quadam crudelitatis exempla rueri cœpit: sed Stanislaus, eam excusationem non admittente, grauissimè commotus, multa in sanctum virum maledicta & conuicia iactauit, nequiores etiam se exhibiturus, si non vir Dei incredibili lenitate & patientia ea omnia exceperisset, planeque retudisset, sæpè illius furori & liuori cedens, vt sua humilitate & modestia regia acerbitati faciliùs moderetur. At verò eò iam vsque impietas, crudelitas & nefandarum libidinum effrenis turpitudine progressa erat, vt rex seipso semper deterior fieret, nec vllis vel precibus, vel blandis adhortationibus, vel seueris & acerbis increpationibus ad sanitatem se reduci pateretur.

Tum verò iustitia zelo egregiè inflammatus Stanislaus, omni formidine profus calcata, ad regem reuertitur, multa procerum & militum stipatum caterua, proluxa oratione eius animum flectere nititur ad resipiscentiam, promittit Dei amplissima, si se corrigat, beneficia: minatur & temporarias & æternas pœnas, si pergat esse pernicax & obstinatus. Sed laterem lauabat vir sanctissimus, cum & rex & quidam proceres eius atque equites in deteriora propensi essent, in suam & regni perniciem. Immò verò rex optimi præfatis sanissima oratione etiam efferatior effectus, omnem animi medicinam, praua seculum consuetudine dementatus respuebat, & in ipsum medicum maiori iræ impotentia exandescerebat, ita vt etiam eadem ei minaretur, ni deinceps ab eiusmodi reprehensione abstineret, multa interim contumeliosè in eum & petulantè euomens. Sed Stanislaus ijs contumelijs & maledictis etiam constantior reddebatur, acriusque insistens, hortabatur furibundum regem, vt posita animi feritate, ageret ob admissa facinora pœnitentiam, & gehennæ vtrices flammæ lachrymis extingueret. Mirabantur interim illi, qui aderant, alacritatem & constantiam vultus & sermonum in viro Dei: nec deerant, qui taciti gratularentur existere inter episcopos Poloniæ Stanislaum, qui regi impio in faciem resistere non vereretur, pugnaretque pro iustitia & republica, & omnibus præter ius fasque afflictis se portum exhiberet. At Boleslaus rex sui manebat similis, omni saxo durior. Id verò plus fatis expertus iam vir sanctus, ait se deinceps non admonitionibus vsurum apud illum, sed fulmen ecclesiasticum in pertinacem vibraturum. Quod sanè vsque adeò indignè tulit rex, vt cum fremitu quodam & indignis verborum iniurijs repentinum ei interitum minaretur, ni desisteret. Sed ille vir Dei, qui iam pridem magno flagraret obendi martyrij desiderio, nihil penitus eius permotus minis, sed eas potiùs irridens, Vtinam, inquit, tam mihi merear propitium habere Deum, vt licet indignus ei corpus meum sacrificium offerre possim. Et si autem magna in eum cernebatur regis indignatio, non tamen ausus fuit quisquam ex satellitibus eius vel verbo vno illum offendere: immò verò non deerant ex proceribus & consiliarijs nonnulli, qui recedente Stanislaò, admonerent & obsecrarent regem, vt sancti viri reprehensionem haud secus atque è caelo transmissam in pectus animumque demitteret, prospiceretque & sibi & regno suo. Plus autem apud regem valuerunt malignorum quorundam suggestiones, qui furibundum regem magis etiam in beatum antistitem incitabant.

Deliberante post hæc beato Stanislaò, quo ordine aduersus regem procederet, quidam è Clero Craconiensi eum obsecrârunt, vt regis furorè & tyrannidè declinaret, remissa seueriori reprehensione, parceret sibi, populo suo ipsius nece miserè orbâdo cõsuleret, regem leniendû potiùs quàm exacerbandum statueret. Sed his ille verbis, martyrij sitientissimus, magis etiam accendebatur ad procurandam regis salutem, & Polonica gentis libertatem.

Cap. 18.

Tertio castigat regem Stanislaus.

Cap. 19.

Rex minatur eadem Stanislaò, minas contemnit.

Flagrat vir Dei martyrij desiderio.

Cap. 20.

Contemnit
mortem &
pericula.

tatem tuendam. Tantus illi iustitiæ amor, tantum iniquitatis odium inerat, ut periculi omnis facile obliuisceretur. Orabat iugiter Deum, ut se dignum redderet, qui pro ipsius honore sanguinem profunderet: hinc illi frequens cum viris ecclesiasticis sermo, hæc ei perpetua meditatio. Aiebat ecclesiæ & plebis Polonicæ libertatem non nisi suo sanguine & nece vindicatum iri: addebat etiam vitam suam omnibus ceu speculum propositam esse, nec sine graui multorum offensione & scandalo posse se officium deserere, & regis tam iustam & necessariam castigationem remittere. Mercenarij id esse & proditoris, non pastoris: nec se Dei euasurum iudicium, si se aduersus tyrannidem regis murum non opponat pro commissa sibi plebe. Inde ad obsecrandum pro rege Dominum se conferens, nonnunquam integras noctes precibus, lachrymis & suspirijs

1. Reg. 15.

Orat multum
pro rege.

impendit, imitans sanctum Samuelem, pro Saule à Deo proiecto multa instantia deprecantem: sæpè sanctissimum obtulit sacrificium pro illius conuersione, & ut regni Polonici ruinam impendentem auerteret: quantoque regem sensit insolescere magis atque magis, tanto maiori contentione pro illo rogabat Dominum, ab oculis suis lachrymarum imbres profundens: crebrò ad imaginem Crucifixi attollebat oculos, orans ut afflictorum miserijs permoueretur, nec regis vlciferetur flagitia. Ad preces & lachrymas addebat ieiunia & zonam cilicinam, quibus corpus affligebat: vitabat etiam congressum regis & ei fauentium, si fortè possent vlsà ratione in viam reduci. Sed cum nullum rex neque suorum oppressionibus, neque execrandis libidinibus finem impositurus videretur, non sibi vltra cunctandum censuit Episcopus, nec semper lenitate & mansuetudine in contumacem & obstinatum vtendum. Itaque ab Ecclesiæ corpore illum separauit & præcidit, mandatque subditis suis, ut ab eo, ceu excommunicato, sese abiungant: regemque ipsum à templi ingressu excludit. Ea res cum solet

Plectit eum
anathemate.

medicinæ faciendæ causâ id genus deploratis hominibus adhiberi, crudeli & libidinoso regi ad eò furorem auxit, ut planè deliberârit crudelissimo supplicij genere è medio tollere sanctissimum Episcopum. Multas proinde ei struxit insidias, sed Deo bene illum iuuante, eas omnes euasit, & tum minas illius sæpè ipsi denunciatis, tum ecclesiasticorum virorum persuasiones, aliorumque blandimenta ipsum ut fugæ se mandaret, aut regis irati animum sibi conciliaret hortantium, magno animo neglexit, atque ex ipsis aduersis rebus præsentibusque periculis maiores accepit vires, sciens tanto auctiorem sibi in calis repositam gloriam & beatitudinem, quanto esset hic acrius & infestius oppugnatus: nec mediocrem animo concipiens voluptatem, quòd videret oblam sibi occasionem pro iustitiæ & oppressæ plebis defensione martyrium obeundi. Nec eius constantiam minuit, quòd se hac in causâ ab omnibus destitutum animaduertisset.

Ex periculis
fit constantior.

Cap. 23.
Regis contumacia.

Angebat verò regis impietatem, quòd etiam anathemate percussus à sancto viro, nihilo minus impudenter se diuinis ingerebat officijs, Stanislao eius cæcitatem valde miserante & plangente, & Domino iuges pro illo preces offerente. Et iam palam in odium & contemptum Stanislai singularem quandam turpitudinem suam, quam humanæ aures ferre non sustineant, in omnium oculos ingerebat, non contentus infando & nimis execrando flagitio priuatim sese contaminare, nisi id etiam publicitatis ostentaret. Non illum pudor à turpitudine, non metus à periculo, non ratio vlla ab amentia reuocabat. Vidit hoc & indoluit Stanislao, & contremuerunt renes eius, & accensus est furor eius secundum iudicium legis Apostolicæ, nec zelus illius tantâ nequitiam dissimulare potuit. Iussit igitur, ut quoties rex ausus esset in templum ingredi, diuina officia cessarent: & iumento, quo ille impurus abutebatur, ornatum omnem suis manibus ipse detraxit & decerpit, naresque & aures amputauit. Non deerant, qui id temeritati adscriberent, non zelo religionis, aut prudentiæ, egregiamque sancti viri virtutem insolentiam interpretarentur, simul etiam illum culparent, quòd incitatum in se regis animû, magis etiâ in suam perniciem inflammaret. At qui sano erant animi iudicio, Episcopo & Christiano homine dignû pectus in eo admirabatur & extollebant, quòd omnibus posthabitis periculis, nefariâ regis libidinè palam comprimere & coëcere non dubitaret, hoc ipso satis declarans, nihil charitate imperiosius. Inde verò vsque ad eò incensus est furor regis aduersus hominem Dei, ut quamprimum illû trucidare conatus sit, cum interim non tam sua voluntate, quam amicorum & ecclesiasticorum virorum studio seruatus ille, cedens regis insanix, in abdita se loca reciperet. Sed rex noctes atque dies totus in eo versabatur, ut illum enecaret: nec deerant aulicorum

Rex ei certam
machinatur necesse.

fomenta, regi suo assentantium, cum tamen eiusmodi adulationes non paulò pernicio-

ciosius, quàm hostilis rabies, principum opes & animos euertant. Impellebat miseros spes alicuius obtinendi magistratus, & regij fauoris conciliandi, tum etiam sanctissimi præsulis odium: quanquam etiam aderant illi consultores fideles, licet pauci, qui eum à cæde sancti viri auertere niterentur, obsecrarentque ne regias manus Episcopi sanguine pollueret, sed salutem tum suam tum suorum iræ anteponeret: at verò animus libidine & furore oppressus, nulla sana consilia admittebat.

Iam enim cum quibusdam equitibus, ipsi in scelere fauentibus, seriò tractabat de via & ratione beatum antistitem ocyus perdédi, sibi persuadens illo sublato, se omnia pro voto habiturū. Est verò haud procul Cracouia in editiori rupella aedes S. Michaëlis Archangeli & omnium Angelorum, vbi olim ante Christianismi professionem idolis suis sacrificabant Poloni. In eam nihil sibi metuendum statuens sanctus antistes se recepit, diuinum illic peracturus sacrificium, adiunctis sibi quibusdam è Clero. Non lauit id Boleslaum, accuratè omnia eius vestigia per suos satellites explorantem. Itaque lætatus iam adesse opportunitatem patrandæ cædis, iubet suos se sequi satellites, itque celeri gradu, veritus ne Stanislauis fuga elabatur. Vbi eum aduentare sensit beatus Episcopus, in cælum erectis luminibus, nullam vel tenuis formidinis significationem dedit, sed Missarum solennia profecutus est. Non enim ausus fuit rex in eum incurrere necdum peracto sacrificio: sed tamen moræ impatiens, præcipiti actus amentia, mitrit armatos milites, qui eum etià sacrificantem interimant. Parent illi, irruunt feroces in templum, sed mox expallescunt, tremunt artus & genua, immo dico terrore animus confertatur, & dum strictis ensibus nituntur ferire Episcopum, cadunt supini in terram, humique reptantes è templo se euoluunt. Rex illorum increpat ignauiam, iubet redire ad facinus edendum: redeunt intrò, sed rursus humi prosternuntur. Iterùm exeuntes tertio cogit rex intrò se recipere, nec audent resistere, reuersi obrigescunt omnes, & maiori, quàm antea, imperu collabuntur. Tertio egressi ad regem, indicant quid sibi acciderit, aiunt Stanislauum diuina virtute seruari. Boleslaus scelerum suorum stimulis agitur, nulliusque pensi habens ea quæ à militibus dicebantur, sed eos etiam ignauia insimulans, ferociter irruit in aedem cum turba carnificum, beatissimū virum altari assistentem in capite quanta maxima vi potest gladio percutit & occidit, adhuc palpitanti nasum & genas orisque partes, vt apparet deformior, suis manibus amputat, vlturus iumentum suum homo nefarius, cui similia essent ab Episcopo illata. Deinde corpus eius exanime è templo extractum militibus concidendum tradit. Illi priorem ignauia, vt putabant, maculam expiaturi, certatim in illud sacrum corpus gladijs & pugionibus sæuiunt, creberrimis ictibus conficiunt, dexterā amputant, caput truncant, coronam capitis, quam raso capite referunt sacerdotes, gladijs excindunt, deinde reliquum corpus in sexcentas dissecant partes. Non tamen permisit Deus, vt in eius Archidiaconum & canonicos aliosque sacris initiatos, qui ei ministrauerant, manus cruentas immitterent.

Atqui hac totius corporis beati viri dissipatione crudeli non contentus impius rex, iubet membra secta in varias dispergi partes, vt à bestijs & auibus deuorètur. Non cunctantur ad iussū capeffenda milites, longè lateq; sacros artus dissiciunt, & ecce vnus digiti articulus dum cadit in stagnum, aedi S. Michaëlis propinquum, deglutitur à pisce. Redit rex ad palatium, gloriatur tam præclarum se edidisse facinus, applaudunt assentatores execrabiles, aiunt regem fecisse ita vt oportuit, laudant peccatorem in desiderijs animæ eius: eam verò referunt mercedem à rege, qui talibus delectabatur, vt eius iussu in aedes Episcopi ocyus inuadant, illius & sacerdotum atq; familiarium bona diripiant. Hunc in modum vir tantus excessit è vita, crudelissimè pro iustitia interemptus sub Gregorio VII. ætatis suæ anno ferè quinquagesimo.

Cædes eius inritò maximū atrulit luctū vniuersæ ecclesiæ Cracouiesi, quòd tã egregio pastore orbatam se cerneret: postea verò immensæ cuiusdã exultationis materiam vberem ei præbuit, cogitanti inuictā animi eius fortitudinem. Id verò summoperè eius augebat dolorem, quòd neque ex Clero, neque ex laicis atque etiam sanguine propinquis quisquam reperiretur, qui aut publicè luctum præ se ferre, aut iusta funeri persoluere, aut dissectas corporis partes colligere, & sepulturæ mandare auderet. Id enim rex impius graui proposita poena veruerat, ne quis aliquam doloris significationem daret, ne sacrum corpus colligeret & humaret, neq; vilo vel publico vel priuato officio illud curaret, scilicet vt à canibus & volucris & feris belluis deuoraretur. Ad eleuandum etià tam immane regis facinus, quidam proceres & satellites regis ausi sunt

Cap. 22.

Diuinitus
coercentur
percuissores
eius.Crudelissimi
ad alta-
re interfici-
tur à rege.Vide imma-
nitatem.

Cap. 23.

Cap. 24.

Nemo au-
det sepultra-
re mandare
corpus eius.

sunt Grauia sanctissimo viro crimina asingere, eius facta & virtutes calumniari & peruertere, cum non presulem sed presforem, non episcopum sed opiscopum & opibus inhiantem, postorem non pastorem, spiculatorem non speculatorem, non mentium sed renum scrutatorem, atque id genus multa alia scelerate didicere: quæ quidem Boleslaus iussit in vulgus efferri & propalari, vt celebritatem nominis eius & sanctitatis famam modis omnibus aut aboleret penitus, aut saltim obscuraret, inuidens & martyris nomen & gloriam. Atq; id sane consecutus est, vt iam tantus tamq; præcellens vir passim ludibrio haberetur, & mensarum ludus esset. Sed non passus est ille omnia circumspectans diuinæ prouidentia oculis tam fœdè lacerari existimationem martyris sui. Nam altera ab eius cæde die, cum rex & impij administri crudelitatis eius putarent iam corpus omne à canibus & auibus absumptum, à quatuor mundi partibus totidem rare formæ & magnitudinis aduolârunt aquila, magnoque studio loca, in quibus dissipata erant sancti Præsulis membra, circunvolitantes, non sinebant ab vllis vel feris vel volucris ea attingi. Viderunt etiam viri religiosi nocte, quæ necem eius secuta est, miri splendoris radios in omnes corporis dissecti partes sceleritis effundi, totidemque singulis locis ardere lampades, quot illic partes corporis haberentur. Hæc verò triduo non solum rumore vulgata, sed crebrò etiã à fidelibus conspecta, quosdam ecclesiæ Cracouiensis Canonicos & primores, nonnullos etiam fide integres & constantiores laicos animârunt, vt neglectis regis minis, sacras partes illas accuratè colligerent, singulasq; apto naturæ ordine inter se coniungerent. Vbi tum contigit miraculū omni admiratione dignissimū. Nam simulatq; id ita factū fuit, corpus adeò integrum conspectū est, vt nulla vspiam vel cicatricū vestigia apparerent. Longè igitur secus euenit, atque rex & sui putârunt. Corpus vel mille sectionibus antea lacerū, repente pristinae integritati, nullo humano studio vel arte, sed diuina virtute restitutum est. Tanta verò odoris suauitas inde prodijt, vt omnium nares ea cõplerentur. Inde translātū est honorificè ad ædem S. Michaëlis, quod rex omni saxo durior non sineret in summum templū illud inferri, & ante fores eius adis sub diuo sepultū, nullo luctu aut caremonijs palam adhibitis, quod vereretur fideles, ne rex barbarus illud extra templū eijciendū mandaret. Conditū tamen fuit pro more in tūba aromatibus referta. Vnus solus digiti articulus ille, quæ antea à pisce deglutitū diximus, integritatē corporis adhuc deerat: sed ille quoq; facillè repertus est, lumine quodam piscem illū mirificè prodente, Qui articulus postea corpori adiūctus, auxit miraculi magnitudinē. Porro aqua lacus illius deinceps curandis varijs morbis ex digiti sacri contactu vim idoneã percepit: & si ad humanos vsus accommodaretur, nocere potius quàm prodesse visa est.

Quatuor a-
quile tuen-
tur extinctū
corpus eius

Redintegra-
tur corpus
diuino mi-
raculo.

Cap. 25.
Ardent lam-
pades cele-
stes ad sepul-
crum eius.

Rom. Pon-
tifez ana-
themate fe-
rit eius per-
cussores.

Prinat regē
& regnum
titulo regio

Ipsū autem sepulcrum beatissimi antistitis assiduis noctibus calica luminaria & lampades illustrârunt: id quod non solum religiosi & pii viri, sed præter ceteros etiam ipsi carnifices viderunt. Postquã verò tristis nūcius tam immaniter occisi Stanislai ad aures Gregorij VII. Pontificis Maximi peruenit, diū pro ambiguo habitus est, q̄ Pontifex & Cardinales facillè sibi persuadere nō possent, tantum scelus à rege susceptum. At vbi multorū & literis & relatione cõfirmatus est, multum luxit Pontifex, & qua pœna tanti viri cædes multatã foret, deliberare cœpit. Tandē in regē & sceleris administros atq; fautores excõmunicationis pronūciauit sententiã: scripsitq; Gnesnensi Archiepiscopo Petro alijsq; Poloniae Episcopis, vt in vltionem tam immanis parricidij vniuersa Gnesnensis prouincia interdicto subiaceret, & tam rex Boleslaus quàm necis horrendæ participes satellites Dominicis & festis diebus pulsatis cãpanis & accësis cereis publicè & solenniter nominatim interdicto & anathemate plexi denunciarētur, & simul vniuersum Poloniae regnū interdicto teneri: quas pœnas extendi voluit etiam in exteras regiones, ad quas rex vel complices eius peruenirent, quandiu illic morati essent. Prætercã regem Boleslaū & vniuersam Poloniã regio honore priuauit, omnes principes, barones & subditos ab obedientia illi præstada absoluit, multasq; alias pœnas inflixit filijs & hæredibus equitū, qui necē intulerant viro innocentissimo. Pontificis hac sententia, etsi magnum allatura periculum videretur, si ab Archiepiscopo & Episcopis publicata foret, non tamen illi ausi fuere Pontificis negligere voluntatem. Itaque sicut ille iusserat, ita fecere: clausaque sunt templa omnia, cultus omnis diuinus, non sine multo Cleri & populi luctu, publicè intermissus est. Reuelatum etiam diuinitus fuit quibusdam religiosis viris, in vltionē necis Stanislai regnum Poloniae in tot factiones distractum iri, in quot fuisset partes eius corpus dilaniatum. Quod sanè verissimum fuisse, rerum successus postea comprobauit.

At

At verò Boleslaus rex triennio mansit pernicax, Pontificisque anathema pro nihilo putauit, licet eum hortarentur & Archiepiscopus & Episcopi, ut missis Romam legatis, Pontificis animam placaret, & congrua poenitentia facinus admissum expiaret: quæ omnia furdo narrabantur. Impius enim cum in profundum malorum venerit, contemnit. Prouer. 18. Sed illi contemptum multiplex Dei vindicta consecuta est. Qui enim antea sepe omnium ore celebratus fuit, postea in summum contemptum adductus est, non apud suos duntaxat, sed etiam externos, prosperique successus in diuersum mutati sunt. Etsi autem molestissimè tulit anathema Pontificium, plus tamen torqueri visus est luminaribus & lampadibus, ad beati Stanislai monumentum cælitus submissis, itemque miraculis, quæ ad eius inuocationem fiebant. Existimans autem vano rumore isthuc spargi in vulgus, ut certius omnia cognosceret, de specula arcis Cracouiensis suis ipse oculis vidit ea luminaria & lampades è cælo descendere supra sepulcrum eius. Tum verò nonnihil eius audacia compressa est, coepitque timere sibi ob parricidium, præsertim cum & apud suos in dies vilesceret, & cum externi plus plusque execrarentur. Accedebant huc horridæ animorum inter se in regno Poloniæ dissidentium tempestates, bella intestina, multitudo principum, regius honor ereptus Poloniæ supra ducentos deinceps annos, multæque aliæ clades & calamitates.

Iam tertius ab interfecto sanctissimo Præsule voluebatur annus, nec tamè in locum eius alius subrogatus fuit antistes varias ob causas. Valdè autè Polonos affligebat Pontificis interdictionem, quod toto regno obseruabatur, accendebatque multorum animos, ut Boleslaum parricidam conuictis proscinderent, tanquam tanti mali causam. Interim miser ille diris conscientia stimulis adedò noctes atque dies exagitabatur, ut nec cibum nec somnum commodè capere posset. Consolabantur illum amici, & animam eius erigere nitentur, sed ad superiora flagitia etiam desperationem quandam adiciebat, Russia quædam prouinciæ ab illo bello victæ, parère illi noluerunt nec tributa pendere: proceres eius in dies maiori odio & contemptu eum prosequerentur. Accessit tumultus regni & discordia ciuilibus, nec quisquam ferè erat ex nobilitate, qui non dira regi imprecaretur. Omnes tanquam pestem eum vitabant & oderant. Creuit tandem eoque in illum & procerum & popularium odiù, ut permulti inter se in eius necem aut certè captiuitatem conspirarint. Atque ipse solebat non raro conqueri amicis, se tanquam vmbri & phantasmatis quibusdam perpetrati parricidij miserè agitari.

Hinc factum est, ut cum sibi à suis metueret, fuga salutem querere deliberarit. Itaque cum filio Miescone & quibusdam alijs in Hungariam se recepit ad Ladislaum regem, apud quem sibi omnia tuta pollicebatur, quod eum in regnum restituisset. Et ab illo sanè honorificè exceptus, & humaniter aliquandiu tractatus est: sed diuina illum persequente ultione, secundo exilij anno subito languore correptus, & amentia percussus, syluas & loca auia petebat, ubi à proprijs canibus, cum repentina morte exinctus esset, fertur deuoratus. Ita quod beato Stanislao ille struxerat, in suo caduere, stupendo Dei iudicio perpeffus est. Plecti sunt etiam diuinitus varijs modis qui ei in sancti viri nece socij fuere. Successit ei Vladislaus frater eius, sed regium nomen sibi usurpare ausus non fuit, dominum & heredem regni Polonici se appellans, uti testantur literæ eius, quas nos vidimus. Neque Archiepiscopus Gnesnensis, Pontificis maximi interdictione absteritus, eum regem vngere voluit. Inde multo tempore in multos principes scissum est Poloniæ regnum. Vladislaus autem spectata religione & in Deum pietate princeps, missis Romam legatis, tandem à Pontifice Gregorio VII. impetrauit, ut interdictione Polonia absolueretur, & Cracouiensi ecclesiæ Lampertus Pontifici ex ea legatione probè cognitus, Episcopus præficeretur. Est autem hoc sanè memorabile, quod toto decennio ab interfectione beati Stanislai super eius sepulcrum singulis noctibus luminaria & lampades cælitus demissa ardere visæ sunt: visus est & ipse beatus vir à multis pijs viris in aede S. Michaëlis, ad cuius fores tumulatus fuerat, collucentibus lampadibus & vniuersum templum luce mirabili illustrantibus stare ad aram pontificalibus indutus, & benedictionem impertiri ijs, qui eò aduenerant, duobus illum venerabilium personarum choris circumstantibus, & cum illo psalmos suauissimè concinentibus. Quod si qui cineres aut lapilli ab eius sepulcro ad agros allati essent, morbi pellebantur.

Postquam autem anni decem lapsi sunt ab eius martyrio, cuidam nobili matronæ S. Stanislau per visum imperauit, ut diceret Lamperto Episcopo Cracouiensi & Canonicis eius, ne ipsius corpus diutius paterentur tam vili loco & sepulcro contineri, sed

Cap. 26.

Prouer. 18.

Vindicta
multiplex
regem per-
sequitur.

Cap. 27.

Russi nolunt
parere Po-
lonis.Multi in re-
gis necem
conspirant.Cap. 28.
Fugit in
Hungariam.Miserè
perit.Visiones ad
sepulcrum
S. Stanislai.

Cap. 19.

Transfer-
tur sacrum
corpus eius

Cap. 30.

Apparet
Cardinali,
eius in san-
ctos relati-
onem im-
pedienti.

Surgit qui-
dam defun-
ctus.

Canoniza-
tio S. Stani-
slai.

sed illud in primariam ædem Cracouiensem transferrent. Creditum est illi matronæ, quod eius dicta etiam alijs testimonijs fulcirentur, apertumque est monumentum eius, vnde mox multa odoris suauitas effusa est, leuatumque inde sacrum corpus, honestissima arcæ impostum, & in summam ædem Cracouiensem Lamperti Episcopi & Canoniorum humeris importatum est anno salutis millesimo octogesimo octauo, quinto Calendas Octobris: conditumque est in sarcophago elegantissimo, è petra confecto, & lamina aurea contecto, cui laminæ series martyri, eius insculpta erat.

Plurima deinde meritis beatissimi viri edita sunt miracula, quæ prolixè partim commemorat author huius, sed more nostro ob nimiam multitudinem cogimur ea omittere, ne moles operis crescat in immensum. Id vnum tamen præterire nolumus, quod cum diu laboratum tandem esset sub Innocentio III. Romano Pontifice, vt in sanctos referretur, & Cardinali Ostiensi Rainaldo, qui postea Innocentio succedens, Alexander dictus est, admodum repugnanter res effectum obtinere non posset, idem Cardinalis in grauem morbum incidit, qui non solum ipsi, sed etiam medicis vitæ eius desperationem afferret. Hoc morbo ad dies aliquot laboranti, apparuit S. Stanislaus vigilanti & decumbenti cum multo splendore & gloria, eumque comiter reprehendit, quod temerè ausus esset ipsius impedire in sanctos relationem: sed veniam ignorantia petenti libens signouit, at ita tamen, vt minaretur grauius simile quippiam deinceps tentaturo: iussit autem, vt in signum sanctitatis suæ quamprimum sanus è lecto surgeret. Quod ita factum est, adeoque, permouit Cardinalem illum, vt cunctis mirantibus repentinam eius sanitatem, mox ad Pontificem Innocentium se conferret, & summoperè hortaretur eum, vt sine hesitatione in Sanctorum catalogo illum adscriberet. Itaque Pontifex in eam curam intentus, cum iam coram infinita hominum frequentia Assisij in hoc opere versaretur, vidit in templum inferri cadauer iuuenis extincti, Ibi tum humi se prosternit coram altari, cui assisibat, orat Dominum, vt præsentis miraculo confirmet vera esse, quæ de Stanislai sanctitate dicerentur. Vix precem absoluerat, cum ecce defunctus redit ad vitam, & Pontifex tam insigni viso miraculo, pergit in offerendo sacrificio, pronunciatque, S. Stanislau in Sanctis deinceps numerandum, diemque festum ei celebrandum octauo die Maij, quo occisus, fuit. Incidit hæc res in annum Christi supra millesimum ducentiesimum quinquagesimum, cum iam à cæde beatissimi Stanislai fluxissent anni centum & septuagintaquinque. Per multa inde secuta sunt miracula, quibus Deus cohonestauit sanctum martyrem suum in laudem & gloriam nominis sui, quod est benedictum in secula, Amen.

VITA S. PETRI ARCHIEPISCOPI TARENTA-
SII, AVTHORE GAUFRIDO ABBATE ALTAETVMBÆ,
cui eius scribendæ negocium datum fuit à Cisteriense & Clarauallense Ab-
batibus, cum Lucius Romanus Pontifex illis mandasset, vt eam
conscribendam curarent.

PROLOGVS AVTHORIS.

Heb. 13.

Act. 14.

Præfatione
in Peuta-
reuchum
Moyfi.
Eccli. 11.

Ouid. 1. A-
mo. Ele. 15.
Psal. 73.

Verba à verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Iesus heri & hodie, ipse & in æternum: Et quemadmodum nullis retro generationibus sine testimonio semetipsum cognoscitur reliquisse, nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solum sibi vel nunc reliquit Eliam, cuius thesaurus charismatum nulla distributione minuitur, cuius opes gratiæ spiritualis sicut defectum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus catalogabatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succrescit. Quid putas diceret, si videret merita quasi vina probari? Viuentium tamen eatenus prædicare virtutes proverbialis doctrina prohibuit. Quod non modò cauere necessè est ob humanæ conditionis incertum, sed propter illud quoque Poëticum, quia Pascitur in viuis liuor, post fata quiescit. Nouit Dominus, qui sunt eius, & stellas suas distribuit in signa & tempora, dies & annos. Nemo itaque dixerit: iam non est propheta, & nos non cognoscet amplius. Et veritati contraria est talis opinio, & inimica saluti. Necessitatem patientibus subtrahit opportuna suffragia, & proficientibus ingerit ex perfectionis desperatione teporem. Nequid nobis superuenisse credenda